

## CHAPTER «PHILOLOGICAL SCIENCES»

### VERBAL OBJECTIVATION OF THE “EDUCATION” CONCEPT IN UKRAINIAN AXIOLOGY

### ВЕРБАЛЬНА ОБ’ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ВИХОВАННЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ АКСІОЛОГІЇ

Svitlana Kaleniuk<sup>1</sup>

Iryna Loshchenova<sup>2</sup>

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-221-0-24>

**Abstract.** Image components are formed with the help of mostly verbal metaphors, which was confirmed by our linguistic research on the concept of “education”. Verbal metaphors are mostly related to fixed speech constructions, much less to individual-authorial ones, as well as paremias, which are usually semantically related to two conceptual fields – “family” and “human behavior in society”. *The purpose* of the paper is isolation and linguistic qualification of means of verbal objectification of the concept of “education” as a component of the system of Ukrainian axiology. This goal requires the following tasks: to outline the theoretical foundations of the study of axiological concepts in linguistics; describe the principles of determining the means of verbal objectification of the concept of “education” as a component of the system of Ukrainian axiology; to fix and qualify from the classical linguistic positions the means of verbal objectification of the concept of “education”, based on the theory of V. Karasyk. *Methodology* of the study is based on different methods: inductive and generalization methods are used for the formation of the theoretical unit of research; descriptive method helped to describe and clarify the leading features and

---

<sup>1</sup> PhD in Philology, Associate Professor,  
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University, Ukraine  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6055-8351>

<sup>2</sup> PhD in Education, Associate Professor,  
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University, Ukraine  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3818-8008>

structural features of the concepts; method of conceptual analysis was applied to identify conceptual, figurative and evaluative components in the structure of the studied concept; structural (method of component analysis) was utilized in order to determine the semantic meaning of the conceptual, figurative and evaluative components of the studied concept. The use of the mathematical method of quantitative calculations made it possible to determine the most and least dynamic in terms of verbal representatives of the concept. *Results* of the survey showed that axiology was the first science to study the concept of “value”, later, the object of its attention attracted other humanities, which equated it with the notion of “concept” (primarily as an axiological concept). The axiological concept in linguistics is regarded in term of several research approaches. The most relevant for our work are linguistic and linguocognitive approaches due to its representation in the linguistic consciousness as a multidimensional grid of meanings. These meanings are expressed by lexical, phraseological, paremiological units, precedent texts, etiquette formulas, as well as tactics of speech behavior that reflect fragments of social life. *Practical implications*. For the practical analysis of the axiological concept of “education”, which we had been studying, we tested the approach of V. Karasyk in order to establish all the vocabulary meanings of the concept under consideration, its metaphor quality and the range of assessments that characterize it. *Value/originality*. Identifying the conceptual components of “education” made it possible to identify two lexical and semantic variants, one of which has purely verbal semantics, thirteen derived concepts, including 5 nouns, 3 adjectives, 4 verbs and their forms, 1 adverb, and more than 40 synonyms, most of which are verbs. Such an investigation can solve precise conceptual problems in linguistics, namely a valuable component of verbal objectification.

### 1. Вступ

Концепти вже тривалий час є об'єктом наукової уваги, у результаті чого гуманітарна парадигма (і насамперед – лінгвістична) отримала цілісне уявлення про специфіку функціонування у мові низки концептів, зокрема таких, як «дім» (А. Мар'їна), «ексклюзивність» (Н. Гудкова), «здоров'я» (О. Петкау), «краса» (Ю. Попова), «небезпека», «сім'я», «успіх» (О. Оленюк), а також «корисний», «новий», «успішний», «цікавий» (Ю. Булик) тощо.

Останнім часом усе частіше вчені вдаються до дослідження аксіологічних концептів, тобто тих, що наскрізно репрезентують людські цінності. До таких одиниць належить і концепт «виховання», що, проте, на сьогодні є малодослідженим, оскільки допоки вивчено особливості його вербалізації на матеріалі українськомовних цитат (див. лише статті Г. Палиці). Це означає, що досліджень, у яких подавалася б комплексна інформація про специфіку вербальної об'єктивації зазначеного концепту в українській мові, тобто із залученням текстів художньої літератури, публіцистики, наукових та лексикографічних доробок, у сучасній лінгвістиці ще не здійснювалося. Тому актуальність дослідження визначається необхідністю встановлення специфіки вербальної об'єктивації концепту «виховання» як складника системи української аксіології на доволі широкому фактографічному матеріалі.

Об'єктом дослідження є концепт «виховання» у системі української аксіології, а предметом – вербальні засоби його об'єктивації.

Джерельною базою дослідження послужили статті лексикографічних праць («Академічний тлумачний словник української мови», що в 11-ти томах, «Практичний словник синонімів української мови» за редакцією С. Караванського, «Словник синонімів української мови» Л. Полюги, «Короткий словник синонімів української мови» П. Деркача, «Словник синонімів української мови» за редакцією А. Бурячка, «Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» С. Єрмоленко та ін.), тексти художніх творів українських класиків, газетні публікації та наукові статті, а також збірки українських прислів'їв і приказок. Фактичний матеріал складають понад 65 слів, що є вербальними репрезентантами концепту «виховання», дібраних із зазначених вище текстів.

Мета роботи – виокремлення та лінгвістична кваліфікація засобів вербальної об'єктивації концепту «виховання» як складника системи української аксіології. Ця мета потребує розв'язання таких завдань: окреслити теоретичні засади вивчення аксіологічних концептів у лінгвістиці; описати принципи визначення засобів вербальної об'єктивації концепту «виховання» як складника системи української аксіології; зафіксувати та кваліфікувати з класичних лінгвістичних позицій засоби вербальної об'єктивації концепту «виховання», спираючись на концепцію В. Карасика.

У дослідженні ми використали різні методи, а саме такі: індуктивний та узагальнення – для формування теоретичного блоку дослідження; описовий – для опису й уточнення провідних ознак і структурних особливостей концептів; метод концептуального аналізу – для ідентифікації в структурі досліджуваного концепту поняттєвих, образних та оцінних складників; структурний (методика компонентного аналізу) – з метою визначення семантичного значення поняттєвих, образних та оцінних складників досліджуваного концепту. Використання математичного методу кількісних підрахунків дало можливість визначити найбільш та найменш динамічні за обсягом вербальні репрезентанти концепту.

У словнику-довіднику «Філософія», укладачем якого є Н. Козирева, зазначається, що аксіологія – це «розділ філософії, що вивчає та аналізує природу цінностей, їхнє походження й розвиток, зміну ціннісних орієнтацій, їх вплив на життя людини і суспільства» [18, с. 6]. Звідси випливає, що аксіологія належить до філософського вчення. Такої думки також дотримуються І. Лебідь, О. Петінова, І. Мельничук, С. Горбатюк та ін.

Як стверджують А. Чичков, О. Башкеєва, О. Патеріло, аксіологія не завжди вважалася автономним напрямом філософії і лише наприкінці XIX ст. оформилася в самостійну філософську науку [19, с. 4]. Однак, це не означає, що лише в цей період учені почали досліджувати проблеми формування цінностей (у значенні – «те, що має певну матеріальну або духовну вартість» [20, с. 237]. та ціннісних орієнтацій у суспільстві. Ця думка є абсолютно підтримуваною у сучасних наукових колах, проте, науковці до сьогодні називають різні причини виокремлення аксіології у самостійну науку. Так, у «Філософському енциклопедичному словнику» серед таких причин називається те, що «вводячи поняття цінностей, І. Кант протиставляє сферу моралі (свобода) сфері природи (необхідність) і тим самим окреслює головні аксіологічні питання – значення, вибору, повинності, належності, обов'язковості, оцінки, ставлення тощо» [24, с. 14].

Учення про цінності вже у другій половині XIX сторіччя виокремилось як самостійна філософська галузь, а на початку XX сторіччя термін «аксіологія» увійшов до наукового обігу зарубіжної філософії. Цим наука завдячує французькому філософу П. Лапі та його німець-

кому колезі Н. Гартману. Проте, як засвідчують результати наукових теоретичних розвідок, «витоки теорії цінностей сягають філософських концепцій досократівського періоду. Так, ще один з представників філософської думки Стародавнього Китаю Мо-Цзи визначав найвищою цінністю справедливість, адже саме вона приносить людям користь [11]. Щодо П. Лапі, учений термін «аксіологія» вжив у 1902 р. із власних міркувань – видалити з термінологічного обігу конкуруюче поняття І. Крейбіга «тимологія» (зі значенням «наука про ціну»).

Як уже говорилося, основний фокус уваги аксіології як науки сковано на поняття «цінність». Це поняття, за даними Академічного тлумачного словника української мови, є багатозначним: «1. Виражена в грошах вартість чого-небудь; ціна. ... 2. Те, що має певну матеріальну або духовну вартість ... // Цінний предмет... 3. Важливість, значущість чого-небудь...» [20]. По-різному також інтерпретують цей термін як філософи минувшини, так і представники філософської думки сьогодення. Зокрема один із основоположників аксіології німецький філософ-спірітуаліст, лікар та психолог Р. Лотце вважав поняття «цінності» синонімічним до поняття «значимість». Його послідовник німецький філософ-ідеаліст Г. Коген трактував цінності як поняття «безумовного» (мета, моральне благо), що протистоїть досвіду, але надавав йому характеру загальності та необхідності. Своєю чергою, один із засновників баденської школи неокантіанства Г. Ріккерт цінність протиставляє нормі, вважаючи перше поняття основою істинного знання і моральної дії. Е. фон Гартман наполягає на тому, що цінності не піддаються раціональному пізнанню і виявляються лише в особливих почуттях (любов і ненависть), що змушують людину інтуїтивно віддавати перевагу тому чи тому способу поведінки. Американський філософ Р. Перрі здійснює аналіз поняття цінності шляхом його протиставлення поняттю «інтерес», а його колега Дж. Дьюї розвиває натуралістичну версію виникнення цінностей, ґрунтовану на положеннях розроблюваного ним прагматичного інструменталізму [24, с. 707].

## 2. Аксіологія як наука про цінності

Чималий внесок у розвиток аксіології як науки та еволюційний поступ її центрального поняття «цінність» зробили й українські філософи та мислителі. Серед них варто назвати І. Вишенського, С. Гре-

бінку, П. Гулака-Артемівського, М. Драгоманова, М. Лопатинського, М. Козачинського, І. Котляревського, М. Коцюбинського, П. Куліша, Ф. Прокоповича, С. Яворського, Т. Шевченка та інших діячів. Їхні філософські пошуки переважно були пов'язані з визначенням найвищих морально-етичних цінностей у суспільстві. Так, творчі доробки П. Гулака-Артемівського та Є. Гребінки засвідчують, що найвищими людськими цінностями варто вважати правду та людську гідність. П. Куліш однією із головних цінностей уважав душу людини, де якраз і прихована сутність самої людини, її поетичний дар, і, де відбувається спілкування з Богом (Бог – найвища цінність у філософській концепції М. Шелера). Найбільшу кількість цінностей презентує творчість Т. Шевченка, оскільки в його творах утверджуються поняття життя, віри, надії, справедливості, любові, сумління тощо, з-поміж яких головну роль поет відводить лише двом цінностям – Україні (в значенні – Батьківщина) та долі.

За словами О. Склярової, «традиційно цінності є предметом дослідження не лише філософії» [17], і на підтвердження цієї тези дослідниця наводить низку наук, де прямо чи опосередковано вивчаються цінності. Прикметно, що серед цих наук не останнє місце відведено і лінгвістиці, в межах якої, щоправда, «дослідження цінностей базуються на понятті «концепт» [5, с. 124], насамперед із цією метою здебільшого використовується термін «аксіологічний концепт».

Отже, вищенаведене акцентує на необхідності розглянути зазначене поняття більш детально.

### 3. Аксіологічний концепт як об'єкт вивчення

Аксіологічний концепт, як переконує О. Кубрякова, – це «оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, відображеної у людській психіці» [8, с. 32]. Із метою глибшого усвідомлення сутності цього поняття необхідно передусім звернутися до базового терміна – «концепт».

Уявлення про концепт – не нове, запозичене з лат. *conceptus* – поняття, від *conscipere* «збирати, вбирати у себе; представляти себе; утворювати тощо» [2, с. 23]; «термін середньовічної схоластичної філософії і логіки, що позначав загальне в одиничних предметах, на основі якого виникає поняття, виражене словом» [24, с. 300], а інші – зі словом

*conceptum* тієї ж мови, що українською перекладається як «зародок, зернятко», з якого й виростають у процесі комунікації всі змістові форми його втілення в дійсності» [6, с. 81]. Лінгвістичне розпрацювання поняття «концепт» активізувалося у зв'язку із тезаурусним вивченням лексики і визначенням принципів укладання ідеографічних словників [4]. До цього часу концепт часто ототожнювали зі словом «поняття», хоч *поняття* вживалося переважно у сфері логіки та філософії, а *концепт* – у дослідженнях із культурології з метою абстрагування від культурного змісту чогось.

На сьогодні за терміном *концепт* не закріплено єдиної універсальної дефініції, що пов'язано з порівняно недавнім його функціонуванням у термінологічній системі лінгвістики, проте окреслилося кілька підходів:

власне лінгвістичний (Д. Лихачов, В. Телія), у межах якого концепт розуміється як увесь потенціал значення слова разом із його конотативним елементом, через що концепт часто прирівнюють до понятійного компонента значення слова [15], яке дослідники називають по-різному: *денотат*, *десигнат*, *сигніфікат*, *лексичне поняття*, *референт*; когнітивний [1], у межах якого концепт розглядається як явище ментального характеру та зараховується до розумових явищ і оперативних змістовних одиниць пам'яті, ментального лексикону, тобто концепт – це засіб пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини [8]. Саме в межах цього підходу з'являється ідея про існування в мові аксіологічних концептів; культурологічний, у межах якого вся культура розуміється як сукупність концептів та відношень між ними, а концепт – як головний осередок або концентрат культури в ментальному світі людини.

Немає однаковості вчених і щодо статусу концепту. Одні науковці вважають концепти повністю вербалізованими, інші – такими, що не піддаються вербалізації (це стосується передусім тих концептів, які пов'язані з тактильними, смаковими, нюховими відчуттями, що пояснюється складністю їхньої категоризації, тому їх репрезентують сполучення слів), а треті – частково вербалізованими, мовоподібними чи картиноподібними, зоровими образами, ментальними моделями і пропозиційними структурами. Також у наукових колах висловлюється

думка про наявність вербалізованих і невербалізованих концептів, зважаючи на автономність процесів мислення й вербалізації, функційну асиметрію правої та лівої півкуль головного мозку людини [16, с. 262]. На наше переконання, таке твердження є спірним з огляду на представлення аксіологічного концепту у мовній свідомості як багатомірної сітки значень, котрі виражаються лексичними, фразеологічними, пареміологічними одиницями, прецедентними текстами, етикетними формулами, а також тактиками мовленнєвої поведінки, що відображають фрагменти соціального життя, які постійно повторюються.

Варто зазначити, що на сьогодні в науці визначено низку ознак, що уможливають диференціювати концепт від інших мовних одиниць. Це такі ознаки: емоційність – концепти не лише мисляться, а й емоційно сприймаються, зумовлюючи вияв симпатій та антипатій; номінативна ємність – концепти презентуються рядами синонімів, словосполучень, прислів'їв, приказок, фольклорних і літературних сюжетів; лінгвокультурна маркованість – у мовній семантиці концепту представлена матеріальна, духовна, соціальна та поведінкова культура; світоглядна зорієнтованість.

Виокремлення типологічних різновидів концептів є проблемною зоною сучасної лінгвістики, насамперед її лінгвокультурологічного та лінгвокогнітивного напрямів, оскільки відповідна операція залежить від обраного принципу для класифікації.

Одним із перших принципів, що застосовували для типологізації концептів, був структурно-семантичний. За цим принципом А. Бабушкін виокремив лексичні та фразеологічні концепти, а М. Красавський – препозитивні та реченнєві концепти. Дискурсний принцип для класифікації вживали С. Аскольдов та В. Карасик, виокремивши за ним науковий, художній і буттєві концепти [5]. За соціологічними параметрами концепти класифікував Д. Лихачов, розрізнивши універсальні (*смерть, життя*), етнічні (*інтелігенція, батьківщина*), групові (*сцена* для актора та глядача), індивідуальні (повністю залежать від особистого досвіду індивіда, системи його цінностей і настанов) [9]. До ціннісного параметра класифікації звертається Ю. Степанов, виокремлюючи за ним константи культури, телеономні концепти (смыслежиттєві) та культурні домінанти. Константи культури є сконцентрованим вираженням своєрідності певної етнолінгвокультури (наприклад, для



української лінгвокультури такими концептами можуть бути *козак, Софійський собор, вареники*); телеономні концепти (в нашому розумінні – вони є аксіологічними концептами) уособлюють найвищі людські цінності (*життя, батьківщина, задоволення, захист, здоров'я, любов, молодість, радість, дружба, родина, розум, щастя*); культурні доміанти частково перетинаються з константами культури, але утверджують соціально-групові цінності (*економія, комфорт, якість*).

Заслужують на увагу й інші класифікації концептів. Так, З. Попова із урахуванням характеру концептуалізованої інформації всі концепти поділяє на такі: 1) уявлення – узагальнені чуттєво-наочні образи предметів чи явищ. Ці концепти об'єднуються в мові лексичними одиницями конкретної семантики; 2) схема – концепт, представлений узагальненою контурною схемою. Це гіперонім із послабленим образом; 3) поняття – концепт, що складається із загальних, суттєвих ознак предмета чи явища, що є результатом їхнього раціонального відображення та осмислення. Наприклад: квадрат – прямокутник із рівними сторонами. Поняття вербалізується термінологічною лексикою, а також лексемами раціональної семантики типу *клієнт, відповідач, суддя*. Воно формується у мисленні як відображення наукової та виробничої сфер дійсності (термінологія); 4) фрейм – багатокомпонентний концепт, об'ємне уявлення, певна сукупність стандартних знань про предмет чи явище. Прикладами фреймів є *ресторан, кіно, лікарня*; 5) сценарій (скрипт) – стереотипні епізоди з ознаками руху, розвитку. Фактично це фрейми, що розвиваються у просторі у вигляді окремих епізодів, етапів, елементів. Наприклад: *стадіон* – це фрейм, а відвідування стадіону, реконструкція тощо – сценарій; 6) гештальт – комплексна функційна мисленнева структура, що впорядковує різні окремі явища в пізнанні [13].

Концепт-мінімум – неповне володіння змістом слова носієм мови (зміст – відомий, але є периферійним у життєвій практиці). Концепт-максимум – повне володіння змістом слова (носій мови розуміє значення слова і вживає його у мовленні). Концепт-мінімум обов'язковий для всіх мовців; це необхідний для успішної комунікації в межах лінгвокультури набір ознак. Концепт-максимум – якнайбільший набір ідей, спільний для представників мовної спільноти. Якщо людина не володіє концептом-мінімумом, вона взагалі не знає концепту.

#### 4. Поняттєві складники вербальної об'єктивації

У концепції В. Карасика концепт складається з таких трьох компонентів: поняттєвий компонент; образний компонент; ціннісний компонент [5]. Поняттєвий компонент концепту репрезентує його мовну фіксацію, позначення, опис, структуру ознак, дефініцію, зіставні характеристики концепту щодо тих чи інших концептів. Образний компонент концепту складається із зорових, слухових, тактильних, смакових тощо характеристик предметів, подій, відображених у пам'яті. Цей складник формується когнітивними метафорами, що підтримують концепт у мовній свідомості. Оскільки концепт є одиницею культури, його центром завжди виступає цінність. Саме наявність ціннісного компонента відрізняє концепт від інших ментальних одиниць, якими оперує сучасна наука, наприклад, когнітивний концепт, фрейм, сценарій, скрипт, архетип, гештальт, мнєма, понятійна категорія тощо [5].

У концепції З. Попової структура концепту формується аналогічно до семантичного поля й складається з ядра та периферії [13]. До ядрової зони уналежнюють слова з найбільш чуттєво-наглядною конкретністю, тобто яскраві образи, а до периферійної зони – абстрактні семи.

У межах дослідження актуальним видається саме перший підхід (за В. Карасиком), що дозволяє встановити всі словникові значення поняття, що лежать в основі концепту, його метафоричність та спектр цінностей, що ним репрезентуються.

**Словникові дефініції.** Основні значення слова виховання збігаються і в 11-томному, і в 4-томному, і у Великому тлумачному словниках, а також і в Публічному електронному словнику української мови (1. Дія за значенням виховувати 1, виховати 1... 2. Сукупність знань, культурних навиків, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання... [20]. Це прямі номінативні значення, спільні для багатьох словників, визначимо як лексико-семантичні варіанти 1 та 2 (ЛСВ 1 та 2). Проте менш уживаних значень у зазначених вище словниках не наведено. Інші тлумачні словники, в т. ч. і електронні, лише дублюють ці дефініції, наводячи посилання переважно на 11-томний словник.

Відтак, семантична структура концепту виховання має лише два ЛСВ із різними семними наборами (див. табл. 1).

## Семантична структура слова концепту «виховання»

ЛСВ	Семи	Приклади
1. Дія за значенням виховувати, виховати	1. Виховувати	<i>Добре, що хоч довелося Вам з сім'єю укупі прожити: це задля виховання дівтори найголовніша потреба (Панас Мирний)</i>
	2. Виховати	
2. Сукупність знань, культурних навиків, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання	1. Сукупність знань	<i>Ну, то вона [Зоня], можна сказати,.. має досконале виховання (Леся Українка) Данко не забуває про своє добре виховання навіть в цьому перехресному вогні Дарчиних питань (Ірина Вільде)</i>
	2. Сукупність культурних навичок	
	3. Сукупність поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини	

**Похідні форми.** З метою пошуку похідних форм слова концепту виховання ми звертаємося не лише до тлумачних словників, де передусім наведено дієслова, а також і до «Словника спільнокорених слів української мови». У результаті виявляється, що з концептом виховання пов'язані такі слова (в алфавітному порядку):

- 1) виховальний – Те саме, що виховний;
- 2) вихованець – 1. Дитина або молода людина, яка виховується чи виховувалася ким-небудь або де-небудь; 2. Людина, яка вчиться або здобула освіту в якому-небудь навчальному закладі;
- 3) вихований – Дієпр. пас. до виховати;
- 4) вихованість – 1. Властивість за знач. вихований 2; уміння добре поводити себе в товаристві, володіти своїми почуттями, емоціями;
- 5) вихованка – Жін. до вихованець;
- 6) виховано – Присл. до вихований;
- 7) вихователь – 1. Той, хто займається вихованням кого-небудь.
2. Наставник, педагог, який стежить у певному закладі за поведінкою дітей і відповідно їй спрямовує;
- 8) вихователька – Жін. до виховател.
- 9) виховательський – Прикм. до виховател.
- 10) виховати – 1. Ростити, навчаючи правил поведінки, даючи освіту і т. ін. (про дітей). 2. Систематично впливати на культурний роз-

виток, світогляд, моральні принципи кого-небудь у певному напрямі.  
3. Цілеспрямовано, за певною системою вирощувати (тварин);

11) виховувати – 1. Довго ховати, переховувати кого-, що-небудь;  
2. Таїти що-небудь;

12) виховуватися – 1. Перебуваючи під чийм-небудь опікуванням, навчатися правил поведінки, здобувати освіту і т. ін. 2. Розвиватися духовно, набувати знань, певного світогляду, моральних переконань завдяки систематичному впливові певних ідей, людей. 3. Пас. до виховувати;

13) виховатися – 1. Довго переховуватися, ховатися. 2. Таїти що-небудь, не признаватися в чомусь.

Відзначимо, що переважна більшість слів, пов'язаних із аналізованим концептом, переважно семантично корелює з ЛСВ 2.

*Синонімічні поняття.* У «Практичному словнику синонімів української мови», що за редакцією С. Караванського, до слова виховання не наведено синонімів, проте до пов'язаних із його семантикою слів подано таку інформацію: 1) вихований – чемний, ввічливий, вихованість, виховання; 2) виховувати – (дітей) ростити, вирощувати, навчати, научати, розвивати, доводити до розуму; (любов) прищеплювати; (скарби) ховати, переховувати, (гнів) таїти [14, с. 48].

Аналогічна ситуація спостерігається й зі словниковими статтями в «Словнику синонімів української мови» Л. Полоуги, «Короткому словнику синонімів української мови» П. Деркача, «Словнику синонімів української мови» за редакцією А. Бурячка. Однак, на «Українському лінгвістичному порталі» представлено дещо більшу кількість відповідних словникових статей, зокрема семантично пов'язаними зі словом виховання є такі слова, в т. ч. і розглянуті вище, з низкою синонімів:

1) виховати – ростити, навчаючи правил поведінки, даючи освіту і т. ін. (про дітей); Систематично впливати на культурний розвиток, світогляд, моральні принципи кого-небудь у певному напрямі; систематичним впливом викликати, розвивати якість почуття, рису вдачі, особливість, прищеплювати що-небудь; цілеспрямовано, за певною системою вирощувати (тварин);

2) довго ховати, переховувати кого-, що-небудь;

3) таїти що-небудь [21];

4) крити [в собі], хова́ти, виховувати, виховуватися;

5) хова́ти що, кого (поміщати що-небудь у таємному місці, надавати комусь таємний притулок), захо́вувати рідше; прихо́вувати (перев. предмети); перехо́вувати, вихо́вувати рідше, схороня́ти, укрива́ти, скрива́ти розм., хорони́ти розм. (протягом якогось часу); хова́тися з чим (класти щось так, щоб інші не знайшли). – Док.: схова́ти, захова́ти, прихова́ти, перехова́ти, виховати, схорони́ти, укрі́ти, скрі́ти, захорони́ти [22].

б) виробля́ти (удосконалювати певні якості, особливості тощо в якомусь напрямку працею, вправами, силою волі тощо), розвива́ти, вихо́вувати, формувати, вико́вувати, виліплювати, кристалізува́ти. – док.: ві́робити, розві́нути, ви́ховати, сформува́ти, ві́кувати, ві́кути, вілі́пити, скристалізувати; ви́рощувати (дбайливо доглядаючи, сприяти ростові кого-, чого-небудь), розво́дити, культивува́ти, рості́ти, вихо́джувати, зро́щувати, ви́роста́тирідше, ви́роща́тирідко, ви́ко́хувати, плека́ти, пе́стити, коха́ти, пе́стувати, лелі́яти, відко́хувати́рідше, розко́хувати розм. (з любов'ю ви́рощувати); ви́годо́вувати, вихо́вувати (про істоти); сповива́ти (про людину). – док.: ві́ростити, розвести́, ви́ходити, зрості́ти, ви́кохати, ви́плекати, ви́пестити, ви́пестувати, на́коха́ти, відко́ха́ти, розко́ха́ти, ви́глядіти, ви́годувати, ви́ховати, ви́нянчити розм. сповити; ви́ховувати кого (виробляти в когось певні риси характеру, прищеплювати комусь певні знання тощо; навчати когось правил культурної поведінки), ви́рощувати, плека́ти, рості́ти, формувати, ви́колі́сувати, ви́колі́хувати, лі́пітирозм., вилі́плювати розм., муштрувати фам., шко́лити розм., о́тісувати розм., обті́сувати розм., обшлі́фовувати розм., струнчи́ти розм. – док.: ви́ховати, ві́ростити, ви́плекати, ви́пестити, ви́пестувати, ви́глядіти, сформува́ти, ви́колісати, ви́коліхати, ви́лі́пити, ви́муштрувати, ви́шко́лити, о́теса́ти, обтеса́ти, обшлі́фувати; ви́ховувати що (систематичним впливом ви́кликати, розвивати якість почуття, рису вдачі тощо), ви́щеплювати, плека́ти. – док.: ви́ховати, ви́щепі́ти, ви́плекати [26].

Отже, з лінгвістичного та кількісного погляду поняттєвими складниками концепту *виховання* є два ЛСВ, тринадцять похідних понять, із них іменників – 5, прикметників – 3, дієслів та їхніх форм – 4, прислівників – 1, а також понад 40 синонімів, із яких більшість є належною до дієслів.

### 5. Образні складники вербальної об'єктивації

Образний компонент будь-якого концепту, а, отже, і концепту *виховання* – це метафори та паремії, що вживаються з цим словом (концептом) чи його синонімами.

Метафора – це «один із основних тропів, який полягає в перенесенні ознак з одного предмета, явища на другий на підставі подібності» [23, с. 88]. Цілком логічно, що проаналізувати всі існуючі метафори зі словом «виховання» та його синонімами не представляється можливим, проте аналіз фактичного матеріалу дає підстави окреслити бодай певні тенденції. З огляду на те, що перший ЛСВ слова «виховання» зумовлений двома дієслівними формами і серед його синонімів також превалує саме цей лексико-граматичний розряд, цілком зрозуміло, що найбільшу кількість представляють саме дієслівні метафори (понад 52 % випадків): *Та боротьба ж виковує характери до бою* (П. Тичина); *Високе, почесне й надзвичайно важке завдання – ліпити характер дитини* (О. Донченко). Також у цьому контексті варто відзначити, що із цим словом у художній літературі більшою мірою автори використовують сталі мовленнєві метафори (див. приклади вище), майже не фіксуємо у фактичному матеріалі індивідуально-авторські (до 2 % випадків).

Своєю чергою, паремії у контексті нашого дослідження розуміються передусім не як «уривок із книги ветхого завіту, що містить пророцтво або повчання і читається в православній церкві під час відправи» [20], а як прислів'я та приказки. Аналіз прислів'їв і приказок зі словом *виховання*, його похідними та синонімами вказує, що додатково цей концепт може репрезентувати (стосуватися) й такі поняття: батьки (мати та батько): *Як не навчить батько – не навчить і дядько; Який куц, така й хворостина, який батько, така й дитина; Який талант у матці, такий і дитяці*; дитина / діти: *Хочеш зіпсувати дитину – дозволь їй робити все, що вона забажає; Добрі діти доброго слова послухають, а лихі й дрючка не бояться; Хто дітям потає, той сам плаче*; син: *Учи сина, як годуєш, бо тоді не навчиш, як тебе годуватиме*. Із наведеного випливає, що семантично паремії з концептом *виховання* щонайперше репрезентують концептополе (як сукупність концептів) «родина».

Відзначимо, що зміст чималої кількості паремій скерований на опис цього концепту від оберненого, тобто шляхом протиставлення з невихо-

ваністю / не вихованням. У зв'язку з цим до їхньої вербальної структури доволі часто вводиться слово *свиня* (та похідні цього слова): *Посади свиню за стіл, вона й ратиці на стіл; Коли б свині крила, вона б і небо зрила; Ти йому по-свійськи, він тобі по-свинськи; Голосок дзвенячий, а совість свиняча. На людях Ілля, а дома свиня*. Нерідко слово «виховання» вживається поряд зі словом «совість»: *У кого совісті нема – нема й сорому. Ні стиду, ні совісті. Яка совість, така й честь*.

Ці приклади, на нашу думку, цілком можна вважати складниками концептополя «поведінка людини в соціумі».

Отже, образний компонент концепту «виховання» формується за допомогою переважно дієслівних метафор, що є належними до сталих мовленнєвих конструкцій, а також і паремій, які здебільшого представляють два концептополя – «родина» та «поведінка людини в соціумі».

## 6. Оцінні складники вербальної об'єктивації

Поняття оцінки в лінгвістиці безпосередньо пов'язується й аналізується невідривно від поняття епітета – «художнього, образного означення, що називає характерну властивість предмета, явища» [23, с. 58].

Аналіз контекстів, узятих із художньої, публіцистичної та почасти наукової літератури, показує, що практично завжди оцінний складник концепту «виховання» есплікується за допомогою епітетів, виражених прикметниками з позитивною семантикою. Найчастіше концепт «виховання» описується (оцінюється) за допомогою таких епітетів:

1) гарний – у значенні «який має позитивні якості або властивості, цілком відповідає вимогам, заслуговує схвалення» [20]. (понад 48 % випадків): *Гарне виховання не в тому, що ти не проллеш соус на скатертину, а в тому, що ти не помітиш, якщо це зробить хтось інший* (А. Чехов); *Немає настільки поганой людини, якого б гарне виховання не зробило кращою* (В. Белінський);

2) успішний – у значенні «який супроводжується або завершується успіхом, який дає позитивні наслідки» [20] (27 %): *Таємниця успішного виховання полягає в повазі до учня* (Р. Емерсон);

3) правильний – у значеннях «1. Який відповідає дійсності; істинний. 2. Який відповідає встановленим правилам, нормам. 3. Безпомилковий» [20] (10 %): *Від правильного виховання дітей залежить добробут усього народу* (Д. Локк); *Правильне виховання дітей –*

виховання, побудоване на основі правил і йде в потрібному напрямку (Н. Козлов); Кожен із батьків виховує свого малюка відповідно до особистих уявлень про **правильне виховання**, найчастіше за прикладом своїх власних батьків (Д. Сігел);

4) найкращий (9 %): **Найкраще виховання** досягається швидше тим, чого ми вчимося в житті, аніж тим, що ми читаємо в книгах (О. де Бальзак);

5) гармонійний – у значеннях «1. Який знаходиться в чіткій відповідності з чим-небудь; сповнений гармонії. 2. Заснований на принципах гармонії» [20] (7 %): **Перетворення у напрямі всебічного гармонійного виховання** людей мають бути спрямовані на те, щоб робити їх щасливими (В. Омеляненко).

У праці Г. Палиці зазначається, що експлікація оцінного компонента концепту «виховання» в позитивний контекст може відбуватися і шляхом протиставленням прикметників *добрий – поганий*. На підтвердження цієї тези дослідниця наводить такий приклад: **Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми** (А. Макаренко) [10, с. 188].

Отже, оцінний складник вербальної об'єктивації концепту «виховання» має позитивну конотованість, що підтверджують найчастіше сполучувані з ним епітети. Також цей факт увиразнює належність концепту «виховання» до категорії аксіологічних.

### 7. Висновки

Здійснивши дослідження з окресленої нами проблеми вербальної об'єктивації концепту «виховання» в українській аксіології, ми встановили, що першість у вивченні поняття «цінність» належить філософській науці під назвою аксіологія, однак, об'єкт її уваги з часом почав потрапляти в поле зору представників і інших гуманітарних напрямів, у т. ч. і лінгвістів, які відповідне поняття прирівняли до поняття «концепт» (насамперед – ідеться про аксіологічний концепт).

Ми зафіксували, що аксіологічний концепт у лінгвістиці розглядається з кількох дослідницьких підходів, проте найбільш релевантними для нашої роботи виявляються власне лінгвістичний та лінгвокогнітивний, оскільки у мовній свідомості він зазвичай представлений як



багатомірна сітка значень, які виражаються лексичними, фразеологічними, пареміологічними одиницями, прецедентними текстами, етикетними формулами, а також тактиками мовленнєвої поведінки, що відображають фрагменти соціального життя.

Чимало методик для дослідження аксіологічних концептів ми зафіксували у ході теоретичних розвідок (див. концепції В. Карасика, Ю. Степанова, З. Попової), проте в нашій роботі для практичного аналізу аксіологічного концепту «виховання» апробовано підхід В. Карасика з метою встановлення всіх словникових значень поняття, що лежить в основі концепту, його метафоричності та спектру оцінок, що його характеризують.

Поняттєвими складниками концепту «виховання» є два лексико-семантичні варіанти, один із яких має суто дієслівну семантику, тринадцять похідних понять, із них іменників – 5, прикметників – 3, дієслів та їхніх форм – 4, прислівників – 1, а також понад 40 синонімів, із яких більшість також є належною до дієслів.

Оцінний складник вербальної об'єктивації концепту «виховання» має позитивну конотованість, що засвідчують насамперед такі епітети, як *гарний, успішний, правильний, найкращий, гармонійний*.

### Список літератури:

1. Андрусъ А. Ф. Онтологічний аспект концепту та основні підходи. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=9870&chapter=1> (дата звернення: 20.04.2022).
2. Балатова С. С. Сучасне розуміння концепту : Матеріали II міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес». Чернівці : Книги – XXI, 2007. С. 38.
3. Бурячок А. А. та ін. Словник синонімів української мови : В двох томах. Т. 1 : А–Н / Гнатюк Г. М.; Головащук С. І.; Горюшина Г. Н. та інші; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні ; Інститут української мови ; НАН України. Київ : Наук. думка, 2001. 1040 с.
4. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75094/09-Goloborodko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.04.2022).
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
6. Колесов В. В. Жизнь происходит от слова. СПб. : Златоуст, 1999. 368 с.
7. Короткий словник синонімів української мови / П. М. Деркач; доопрац. і видп. ред. Левченка С. П. Київ : Рад. шк., 1960. 209 с.
8. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. Москва : Изд-во МГУ, 1996. 245 с.

9. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка. Русская словесность: от теории словесности к структуре текста: антология / [под общ. ред. В. П. Нерознака]. Москва : Academia, 1997. С. 280–287.

10. Палиця Г. С. Вербалізація концепту «Виховання» в україномовних і німецькомовних цитатах. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3. С. 186–190.

11. Петінова О. Б. Проблема цінності в філософії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75816/47Petinova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.03.2022).

12. Петров О. О., Юмрукуз А. А. Поняттєвий компонент концепту «згода» в англійській, німецькій та турецькій мовах. URL: [http://philologyjournal.lviv.ua/archives/5\\_2019/21.pdf](http://philologyjournal.lviv.ua/archives/5_2019/21.pdf) (дата звернення: 20.03.2022).

13. Попова Т. О. Психосемантика універсальних етнічних концептів в етномовній картині світу : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15. Київ, 2004. 194 с.

14. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. 2-ге вид., доп. й опр. Київ : «Українська книга», 2000. 480 с.

15. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск, 2013. 307 с.

16. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : Підручник. Полтава : Довкілля ; Київ, 2008. 712 с.

17. Склярова О. П. Концепт патріотизм у дискурсі Барака Обама. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10987/26-Sklyarova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.03.2022).

18. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Н. В. Козирева. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 69 с.

19. Словник-довідник з курсу «Філософії» для студентів 2, 3, 4 курсів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання» / Укл. А. Г. Чичков, О. М. Башкеєва, О. М. Патеріло. Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ, 2014. 20 с.

20. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. С.237.

21. Словник української мови online. Томи 1-12. URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=11514&page=383> (дата звернення: 01.04.2022).

22. Український лінгвістичний портал. «Словники України» online. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення: 23.03.2022).

23. Українська мова. Короткий глумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 223 с.

24. Філософський енциклопедичний словник: довідкове видання / за ред. В. І. Шинкарука, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. 751 с.

25. Южакова О. Концепт як головна одиниця когнітивної лінгвістики в аналізі терміносистем (на матеріалі термінології холодильної техніки). URL: <https://vlp.com.ua/node/5388> (дата звернення: 20.03.2022).

26. Всесвітній словник української мови. URL: <https://cutt.ly/oJDmRUN> (дата звернення: 18.03.2022).

### Refernces:

1. Andrus A. F. Ontolohichnyi aspekt kontseptu ta osnovni pidkhody [Ontological Aspect of the Concept and Basic Approaches]. Retrieved from: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=9870&chapter=1> (accessed 20 March 2022).
2. Balatova S. S. (2007) Suchasne rozuminnia kontseptu [Modern Understanding of the Concept]: Materialy II mizhnarodnoï naukovoï konferentsii «Aktualni problemy hermanskoï filolohii v Ukraïni ta Bolonskyï protses». Chernivtsi: Knyhy – XXI, p. 38.
3. Buriachok A. A. ta in. (2001) Slovnyk sinonimiv ukraïnskoï movy [Dictionary of Synonyms of the Ukrainian Language]: V dvokh tomakh. T. 1: A–N / Hnatiuk H. M.; Holovashchuk S. I.; Horiushyna H. N. ta inshi; Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni; Instytut ukraïnskoï movy; NAN Ukrainy. Kyiv: Nauk. dumka, 1040 p.
4. Holoborodko K. Yu. Lnhvistychnyi status kontseptu [Linguistic Status of a Concept]. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75094/09-Goloborodko.pdf?sequence=1> (accessed 01 April 2022).
5. Karasik V. I. (2004) Yazykovoj krug: lichnost, koncepty, diskurs [Language Circle: Personality, Concepts, Discourse]. Moskva: Gnozis, 390 p. (in Russian)
6. Kolesov V. V. (1999) Zhizn' proiskhodit ot slova [Life Comes from the Word] / V.V. Kolesov. SPb.: Zlatoust, 368 s. (in Russian)
7. Korotkyi slovnyk sinonimiv ukraïnskoï movy (1960) [Short Dictionary of Synonyms of the Ukrainian Language] / P. M. Derkach; dooprats. i vidp. red. Levchenka S. P. Kyiv: Rad. shk., 209 p.
8. Kubryakova E. S., Demyankov V. Z., Pankrac Yu. G., Luzina L. G. (1996) Kratkij slovar kognitivnyh terminov [Concise Dictionary of Cognitive Terms]. Moskva: Izd-vo MGU, 245 p.
9. Likhachev D. S. (1997) Kontseptosfera russkogo yazyka. Russkaya slovesnost': ot teorii slovesnosti k strukture teksta: antologiya [Conceptosphere of the Russian Language. Russian Literature: from the Theory of Literature to the Structure of the Text: an Anthology] / [pod obshch. red. V. P. Neroznaka]. Moskva: Academia, pp. 280–287. (in Russian)
10. Palytsia H. S. (2017) Verbalizatsiia kontseptu «Vykhovannia» v ukraïnomovnykh i nimetskomovnykh tsytatakh. [Verbalization of the Concept “Vikhovannia” in Ukrainian and German Quotations]. *Molodyi vchenyi*, no. 4.3, pp. 186–190.
11. Petinova O. B. Problema tsinnosti v filosofii [The Problem of Value in Philosophy]. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75816/47-Petinova.pdf?sequence=1> (accessed 24 March 2022).
12. Petrov O. O., Yumrukuz A. A. Poniattieviyi komponent kontseptu «zghoda» v anhliiskii, nimetskii ta turetskii movakh [Conceptual Component of the Concept of “Agreement” in English, German and Turkish]. Retrieved from: [http://philology-journal.lviv.ua/archives/5\\_2019/21.pdf](http://philology-journal.lviv.ua/archives/5_2019/21.pdf) (accessed 20 March 2022).
13. Popova T. O. (2004) Psykhosemantyka universalnykh etnichnykh kontseptiv v etnomovnii kartyni svitu [Psychosemantics of Universal Ethnic Concepts in

the Ethnolinguistic Picture of the World]: dys. ... kand. filol. nauk: spets. 10.02.15 / T. O. Popova. Kyiv, 194 p.

14. Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy (2000) [Practical Dictionary of Synonyms of the Ukrainian language] / S. Karavanskyi. 2-he vyd., dop. y opr. Kyiv: «Ukrainska knyha», 480 p.

15. Prikhod'ko A. N. (2013) Kontsepty i kontseptosistemy [Concepts and Concept Systems]. Dnepropetrovsk, 307 p. (in Russian)

16. Selivanova O. O. (2008) Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: [Modern Linguistics: Directions and Problems]: Pidruchnyk. Poltava: Dovkillia; Kyiv, 712 p.

17. Skliarova O. P. Kontsept patriotyzm u dyskursi Baraka Obamy [The Concept of “patriotism” in the Discourse of Barack Obama]. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10987/26-Sklyarova.pdf?sequence=1> (accessed 11 March 2022).

18. Slovnyk-dovidnyk dlia pidhotovky do praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty z navchalnoi dystsypliny «Filosofia» (2018) [Dictionary-Reference Book for Practical and Self Studying Work on “Philosophy” Academic Discipline] (dlia studentiv dennoi, zaочноi ta dystantsiinoi form navchannia usikh napriamiv pidhotovky) / Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova; ukklad.: N. V. Kozryrieva. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova, 69 p.

19. Slovnyk-dovidnyk z kursu «Filosofii dlia studentiv 2, 3, 4 kursiv usikh spetsialnostei dennoi ta zaочноi form navchannia» (2014) [Dictionary-Reference Book for Students of 2nd, 3rd, 4th Courses on “Philosophy” Academic Discipline for all Specialties of Full-Time and Part-Time Forms of Education] / Ukl. A. H. Chychkov, O. M. Bashkeieva, O. M. Paterilo. Dnipropetrovsk: DVNZ UDKhTU, 20 p.

20. Slovnyk ukrainskoi movy (1970–1980) [Dictionary of the Ukrainian Language]: v 11 t. / AN URSSR, In-t movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, p. 237.

21. Slovnyk ukrainskoi movy online [Dictionary of the Ukrainian language online]. Tomy 1-12. Retrieved from: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=11514&page=383> (accessed 01 April 2022).

22. Ukrainskyi linhvistychnyi portal. «Slovnyky Ukrainy» online [Ukrainian Linguistic Portal. “Dictionaries of Ukraine” online]. Retrieved from: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (accessed 23 March 2022).

23. Ukrainska mova. Korotkyi tumachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv (2001) [The Ukrainian Language. A Short Glossary of Linguistic Terms] / S. Ya. Yermolenko, S. P. Bybyk, O. H. Todor; za red. S. Ya. Yermolenko. Kyiv: Lybid, 223 p.

24. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk: dovidkove vydannia (2002) [Philosophical Encyclopedic Dictionary: Reference Edition] / za red. V. I. Shynkaruka, In-t filosofii imeni H. S. Skovorody NAN Ukrainy. Kyiv: Abrys, 751 p.

25. Yuzhakova O. Kontsept yak holovna odynytsia kohnityvnoi linhvistyky v analizi terminosystem (na materiiali terminolohii kholodylnoi tekhniky) [The Concept as the Main Unit of Cognitive Linguistics in the Analysis of Terminological Systems (on the material of refrigeration terminology)]. Retrieved from: <https://vlp.com.ua/node/5388> (accessed 20 March 2022).

26. Vsesvitnii slovnyk ukrainskoi movy [World Dictionary of the Ukrainian Language]. Retrieved from: <https://cutt.ly/oJDMRUN> (accessed 18 March 2022).